

## สมาคมลับอั้งยี่ในเมืองแร่ดีบุกภาคใต้

## THE THAI SOUTHERN CHINESE SECRET SOCIETIES IN TIN - MINING INDUSTRIES

อูมา สินธุเศรษฐ<sup>1\*</sup>Uma Sinthuset<sup>1\*</sup>

## บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาประวัติของสมาคมลับอั้งยี่ในภาคใต้ช่วงที่กิจการเหมืองแร่ดีบุกในไทยเจริญสูงสุด ในสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 5 และสาเหตุสำคัญที่ทำให้สมาคมลับอั้งยี่เข้ามาเกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกในภาคใต้ จากการศึกษาพบว่า การก่อตั้งของสมาคมลับอั้งยี่ในภาคใต้ได้รับอิทธิพลมาจากสมาคมลับอั้งยี่บนเกาะปีนัง เมื่อภาคใต้ของไทยเริ่มมีการติดต่อค้าขายสินแร่ดีบุกกับเมืองปีนังในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 งานเหมืองแร่ในปีนังถูกขับเคลื่อนโดยชาวจีนจากสมาคมลับอั้งยี่กลุ่มต่าง ๆ มีการนำระบบการปกครองในกลุ่มอั้งยี่มาใช้ควบคุมแรงงานจีนในเมืองและปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มตัวเองเป็นหลัก การเคลื่อนย้ายของนายทุนเงินจากปีนังและแรงงานจีนมาตามหัวเมืองที่มีการทำกิจการเหมืองแร่ในภาคใต้ ทำให้สมาคมลับอั้งยี่มีบทบาทต่อสังคมและเศรษฐกิจของภาคใต้มากยิ่งขึ้น อีกทั้ง พวกนายเหมืองชาวจีนส่วนใหญ่ที่มีสถานะเป็นทั้งหัวหน้าสมาคมลับอั้งยี่และนายทุน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชนชั้นปกครอง ยิ่งทำให้สมาคมลับอั้งยี่แต่ละกลุ่มมีอิทธิพลมากยิ่งขึ้นและมักเกิดเรื่องขัดแย้งผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มจนสร้างความวุ่นวายในพื้นที่ แต่รัฐบาลไทยกลับไม่ปราบปรามพวกสมาคมลับอั้งยี่ในเหมืองแร่ดีบุกอย่างเด็ดขาด ด้วยเกรงจะกระทบต่อผลประโยชน์ส่วนรวมและภาคธุรกิจเหมืองแร่ของไทย

คำสำคัญ: สมาคมลับอั้งยี่, เหมืองแร่ดีบุก, ภาคใต้

## Abstract

This article aims to study the history of Chinese secret societies in Rama IV to Rama V reign which the mining industries in south became to the peak, and to study the reason why Chinese secret societies related to the mining industries. This paper examines the establishment of Thai southern Chinese secret societies in tin-mining industries got influenced by Chinese secret societies in Penang due to the first international tin trade between Phuket island in southern and Penang firstly started. In early 19th century, tin mining industries in Penang were driven by Chinese secret societies in different groups, they ruled Chinese workers and protect its benefit as Chinese secret societies way. The Chinese investors and the huge number of laborers from Penang moving to many tin cities in Thai southern. Chinese secret societies having a great impact on social and economy factors. Most of mine owners were being the leader of secret society and the investor as well. Moreover, they also had close relation with Thai authorities. Chinese secret societies became more powerful, conflict between different groups happened. Chinese secret societies' disruptive activities always aroused the local authorities. However, Thai government chose not to suppress

<sup>1</sup> อาจารย์สาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

\* Corresponding author, E-mail: uma.sin@sru.ac.th

การประชุมวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 1

“มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : พลังปัญญาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” • “Wisdom Power For Sustainable Development”

Chinese secret societies strictly because members of Chinese secret societies were workers in mine fields.

It would had negative affect to mining industries as well as to the economic growth of the country.

**Keyword:** Chinese Secret Societies, Tin - Mining Industries, Thai Southern

## 1. บทนำ

อั้งยี่ เป็นที่รู้จักในบทบาทการเป็นขบวนการอาชญากรชาวจีนที่รวมตัวกันเป็นแก๊งอันธพาล มักก่อความวุ่นวาย ยกพวกตีกันระหว่างกลุ่ม จับคนไปเรียกค่าไถ่ ริดเงินเก็บค่าคุ้มครอง ฯลฯ และยังเป็นชื่อหนึ่งของกฎหมายไทยในความผิดฐานเป็นอั้งยี่ช่องโจร โดยแท้จริงแล้วในอดีต สมาคมลับอั้งยี่เป็นสมาคมลับเพื่อการกู้ชาติในจีน รวมตัวขึ้นหลังการล้มสลายของราชวงศ์หมิง มีวัตถุประสงค์เพื่อการต่อต้านราชวงศ์หยวนแห่งชาติพันจุ่มองโกล และได้รวมกลุ่มกันอีกครั้งในช่วงที่ราชวงศ์ชิงแห่งชาติพันจุ่มองโกลปกครองประเทศจีน ด้วยความต้องการที่จะฟื้นฟูประเทศของชาวจีนอันขึ้นขึ้นมาใหม่อีกครั้ง ต่อต้านการปกครองของราชวงศ์ชิง ซึ่งเป็นราชวงศ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างชาติแมนจูเรีย จากนั้นมาสมาคมลับนี้ได้แตกแยกย่อยออกไปอีกมากมายหลายสำนักสาขา สมาคมลับอั้งยี่ในจีนมีนามเรียกขานในหลายชื่อ เช่น สมาคมความกลมกลืนแห่งองค์สาม หรือซานเหอฮุย (三合 sān hé huì), สมาคมฟ้าดิน หรือเทียนตี้ฮุย (天地会 tiān dì huì) สมาคมสามแต้ม หรือซานเตียนฮุย (三点会 sān diǎn huì) แต่ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่มักเรียกสมาคมลับอั้งยี่ในจีนว่า สมาคมเทียนตี้ฮุย (天地会 tiān dì huì) โดยมีเมืองกว่างตง (Guǎng dōng) เป็นเมืองศูนย์กลางในการก่อเหตุต่าง ๆ ส่งผลให้สมาคมเทียนตี้ฮุยเข้ามามีบทบาทต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนพื้นที่มณฑลทางตอนใต้ของจีน สมาคมเทียนตี้ฮุยมีสถานะเป็นเหมือนองค์กรนอกเหนือภาครัฐ ทำตัวเป็นกบฏต่อต้านรัฐบาลภายใต้การรวมตัวเป็นสมาคมลับ ก่อความเคลื่อนไหวสร้างความวุ่นวาย ทำให้รัฐบาลแห่งราชสำนักชิงออกตามล่า สมาชิกสมาคมลับหลายคนถูกหมายหัวตามฆ่า จนต้องพากันหลบหนีกระจัดกระจายไปคนละทิศละทาง สมาชิกจำนวนไม่น้อยหนีออกไปตั้งถิ่นฐานยังประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่ออพยพไปแล้วได้มีการนำความเป็นอั้งยี่ติดตัวไปและได้ตั้งสมาคมลับอั้งยี่ในดินแดนโพ้นทะเลขึ้น สมาคมลับอั้งยี่แห่งแรกที่ก่อตั้งขึ้นโดยสมาชิกสมาคมเทียนตี้ฮุยตั้งอยู่บนเกาะบอร์เนียวตะวันตกในปี ค.ศ. 1777 (Wang Guoping, 1997: 43)

การก่อตั้งสมาคมลับอั้งยี่มีเพิ่มขึ้นอีกตามจำนวนชาวจีนอพยพ โดยเฉพาะพื้นที่แหลมมลายู มีการแบ่งออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ตามภาษาถิ่นพูดและบ้านเกิดที่เหมือนกัน เมื่อเข้าสู่ช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นช่วงที่ประเทศจีนเกิดปัญหาการเมืองภายใน ตลอดจนภัยธรรมชาติทั้งอุทกภัยและความแห้งแล้งอย่างหนักในพื้นที่ทางภาคใต้ ชาวจีนจำนวนมากต้องอพยพออกนอกประเทศครั้งใหญ่เพื่อความอยู่รอด หลายประเทศในเอเชียอาคเนย์เป็นประเทศเป้าหมายของการอพยพ รวมทั้งประเทศไทยเองด้วย เนื่องจากไม่ไกลไปจากภาคใต้ของจีนมากนัก อีกทั้งยังมีชาวจีนที่อพยพไปตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนแล้ว ประเทศปลายทางเหล่านี้ก็กำลังต้องการแรงงานจำนวนมากไปพัฒนาประเทศ แต่ต้องเผชิญกับความถูกเอารัดเอาเปรียบจากประเทศเจ้าอาณานิคมตะวันตกและเจ้าของธุรกิจที่ไปใช้แรงงาน รัฐบาลแห่งราชวงศ์ชิงเองก็ไม่ให้การสนับสนุนใด ๆ ต่อชาวจีนที่อพยพออกนอกประเทศ ด้วยถือว่าเป็นผู้ละทิ้งบ้านเมือง ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว ทำให้แรงงานชาวจีนที่อพยพออกมาจำเป็นต้องหาวิธีการสร้างเกราะคุ้มภัยให้กับตนเอง วัตถุประสงค์หลักของสมาคมลับอั้งยี่ได้เปลี่ยนแปลงไป จากเพื่อการกู้ชาติมาเป็นเพื่อช่วยเหลือพี่น้องชาวจีนบ้านเกิดเดียวกัน

สมาคมลับอั้งยี่กลายเป็นกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลชนชั้นแรงงานขนาดใหญ่ มักสร้างปัญหาให้กับรัฐบาลเจ้าอาณานิคมรวมทั้งรัฐบาลไทยเอง จากการก่อเหตุวุ่นวายแย่งชิงผลประโยชน์กันระหว่างกลุ่ม สาเหตุที่ทำให้กลุ่มอั้งยี่มีแฉ่งแกร่งอย่างมากมาจากโครงสร้างองค์กรที่มีการลำดับชั้นตำแหน่งภายในกลุ่ม ตั้งแต่ชั้นหัวหน้าสูงสุดลงมาจนถึงพวกกระดืบต่ำสุด โดยเน้นความสัมพันธ์ภายในกลุ่มแบบพี่น้องครอบครัวเดียวกัน ในเอกสารราชการไทยมีการเรียกสมาคมลับอั้งยี่ว่า “ตัวเฮีย” ในวงเริ่มแรก ซึ่งมีที่มาจากชื่อเรียกตำแหน่งหัวหน้าสูงสุดของอั้งยี่ โดยการเรียกผู้เป็นหัวหน้าหรือหัวหน้าทุกกองสืบทอดภาษาฮกเกี้ยนว่า “ตั๊กกอ” ภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า “ตั้วเฮีย” (大兄 dà xiōng) แปลว่า “พี่ใหญ่” และเรียกตำแหน่งหัวหน้ารองลงมาอีกสองตำแหน่งว่า “ยี่กอ” (二哥 èr gē) หรือ “ยี่เฮีย” แปลว่า “พี่ที่สอง” และ “ซำกอ” (三哥 sān gē) หรือ “ซาเฮีย” แปลว่า “พี่ที่สาม” จนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 จึงได้เปลี่ยนมาเรียก “อั้งยี่” ซึ่งใช้เรียกสมาคมลับชาวจีนจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังมี

พิธีกรรมที่ประณีต สลับซับซ้อนในการรับสมาชิกใหม่ มีพิธีตีเมล็ดสาบานอุทิศตนให้แก่ภราดรภาพและการรักษาความลับของกลุ่ม พิธีกรรมและสัญลักษณ์ต่าง ๆ มีขึ้นเพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกอั้งยี่ในกลุ่มเดียวกัน (พรธณีและคณะ, 2529: 141)

ประเทศไทยถือเป็นหนึ่งในประเทศเอเชียอาคเนย์ที่มีประวัติการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวจีนมาเป็นเวลานาน ยิ่งในช่วงศตวรรษที่ 19 ภาคใต้ของประเทศไทยถือเป็นดินแดนที่มีความสมบูรณ์ของแร่ดีบุกเป็นอย่างมาก รัฐเล็งเห็นว่ารายได้จากส่วนนี้สามารถพัฒนาเศรษฐกิจทั้งประเทศได้ จึงมีการรับเอาแรงงานชาวจีนเข้ามาทำงานในเมืองแร่ดีบุกต่าง ๆ โดยเฉพาะพื้นที่ชายฝั่งตะวันตก ในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงถือเป็นยุคที่มีชาวจีนภาคใต้จากมณฑลไหหลำ และมณฑลฟูเจี้ยนอพยพเข้ามาใช้แรงงานมากที่สุด หัวเมืองพื้นที่เมืองแร่ดีบุกกลายเป็นชุมชนชาวจีนภาคใต้ขนาดใหญ่ สมาคมลับอั้งยี่มีการแยกตัวออกเป็นสาขาย่อยอยู่ตามหัวเมืองต่าง ๆ ใช้วิธีผิดกฎหมายมาปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มตัวเอง ในบางเหตุการณ์ต่อสู้ระหว่างกลุ่มอั้งยี่ รุนแรงมากจนส่งผลกระทบต่อการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทยเป็นอย่างมาก

## 2. ประวัติสมาคมลับอั้งยี่ในเมืองแร่ดีบุกภาคใต้

สมาคมลับอั้งยี่เมืองแร่ดีบุกเริ่มก่อตั้งครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 2 ที่เมืองภูเก็ต โดยเป็นสมาคมลับอั้งยี่สหพันธ์ย่อยของสมาคมลับอั้งยี่ในเมืองปีนัง เมืองภูเก็ตกับเมืองปีนังถือได้ว่าการติดต่อค้าขายแร่ดีบุกมาตั้งแต่ก่อนการเข้ามาทำธุรกิจเหมืองดีบุกของชาวตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ 5 ตลาดการซื้อขายดีบุกของไทยส่วนใหญ่คุ้นเคยอยู่กับปีนังและสิงคโปร์ นายเหมืองในไทยส่วนใหญ่อาศัยเงินกู้จากนายทุนของสองที่มาตลอด เด่นชัดที่สุดเห็นจะเป็นกับเกาะปีนัง คนในเมืองปีนังเข้ามาลงทุนทำเหมืองแร่ดีบุกอยู่ที่ภูเก็ตอยู่ไม่น้อย เนื่องจากเมืองภูเก็ตเป็นเมืองที่มีสินแร่ดีบุกมากและตั้งอยู่ใกล้ตลาดขายดีบุกที่เมืองปีนัง (พวงทิพย์, 2534: 144) การติดต่อค้าขายดังกล่าวก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายแหล่งทุนและแรงงาน นายทุนจีนและแรงงานจีนมลายูโดยส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของสมาคมลับอั้งยี่อยู่แล้ว ทำให้เหมืองแร่ดีบุกในภูเก็ตกลายเป็นจุดเริ่มต้นของอั้งยี่จีนในเมืองแร่ทางภาคใต้ การก่อตั้งของสมาคมลับจีนอั้งยี่ในเมืองแร่ภาคใต้จึงถึงว่าเกิดขึ้นมาด้วยอิทธิพลสำคัญจากสมาคมลับอั้งยี่ในพื้นที่แหลมมลายูเป็นหลัก จนเมื่อเข้าสู่สมัยรัชกาลที่ 5 กิจการเหมืองแร่ดีบุกในเขตชายฝั่งตะวันตกขยายตัวสูงสุด ทำให้ชาวจีนจำนวนมากหลั่งไหลทั้งจากจีนแผ่นดินใหญ่และจากมลายูเข้ามาทำงานตามเหมืองแร่ต่าง ๆ ตามนโยบายเร่งพัฒนาเศรษฐกิจ ยิ่งส่งผลให้สมาคมลับอั้งยี่ในเมืองแร่มีขนาดของกลุ่มที่ใหญ่ขึ้นและมีบทบาทต่อสังคมภาคใต้ในช่วงเวลานั้นเป็นอย่างมาก

กลุ่มสมาคมลับอั้งยี่เมืองแร่ภาคใต้ที่มีปรากฏอยู่ในเอกสารราชมียู่สามกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอั้งยี่ฮิน (义兴 Yi xing) กลุ่มอั้งยี่บุนเท่าก้ง (本头公 Běn tóu gōng) และกลุ่มอั้งยี่ไฮเซง (和胜 Hé shèng) ซึ่งสามกลุ่มกงสีอั้งยี่นี้เป็นสมาคมลับอั้งยี่ที่มีอิทธิพลในพื้นที่มลายูและสิงคโปร์ การก่อตั้งในไทยจึงเป็นเสมือนการตั้งสหพันธ์ย่อยที่แยกออกมาจากกลุ่มอั้งยี่ดังกล่าวในมลายู สมาคมลับอั้งยี่ฮิน รู้จักกันในชื่อภาษาจีนกลาง 义兴 Yi xing อั้งยี่ เอกสารภาษาไทยบางฉบับใช้ชื่อเรียก จี่ฮิน อั้งยี่ฮินที่มีอิทธิพลและใหญ่ที่สุดอยู่ที่เมืองปีนัง อีกทั้งยังเป็นสาขาที่มีความสัมพันธ์ไปมาหาสู่กับอั้งยี่ฮินทางภาคใต้ของไทยอีกด้วย อั้งยี่ฮินมีอิทธิพลในหลายหัวเมืองพื้นที่เหมืองดีบุกสำคัญทั้งด้านชายฝั่งตะวันตกและชายฝั่งตะวันออก ได้แก่ เมืองภูเก็ต เมืองตะกั่วป่า เมืองระนอง และเมืองนครศรีธรรมราช อั้งยี่ฮินก่อตั้งครั้งแรกที่เมืองภูเก็ต ในปี ค.ศ. 1809 (พ.ศ. 2352) (Mak Lau Fong, 1981: 32) สมาคมลับจีนอั้งยี่บุนเท่าก้งเป็นอีกหนึ่งสมาคมลับอั้งยี่ที่มีบทบาทในพื้นที่เหมืองแร่ภาคใต้ สมาคมบุนเท่าก้ง หรือในภาษาจีนกลาง 本头公 Běn tóu gōng เป็นโลวกง ในเอกสารภาษาไทยมักใช้ชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น บุนเท่าก้ง ปุงเถ่าก้ง บุนเถ่าก้ง เป็นต้น แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ใดบันทึกช่วงเวลาที่ยั้งยี่บุนเท่าก้งเริ่มก่อตั้งขึ้นครั้งแรกในภาคใต้

พื้นที่ที่มีการเคลื่อนไหวของฮั่นยี่บูนเท่าก่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เมืองตึกด้านชายฝั่งตะวันตกเป็นหลัก ได้แก่ เมืองกุเก็ด เมืองตะกั่วป่า และเมืองระนอง ส่วนสมาคมลับฮั่นยี่โฮเซง หรือในชื่อภาษาจีนกลาง 和胜 Hé shèng เหนอเซ็ง ก่อตั้งขึ้นจากการที่สมาชิกฮั่นยี่ฮินในเมืองตะกั่วป่าเกิดการทะเลาะวิวาทกันเอง จึงได้มีการแยกตัวมาตั้งสมาคมลับฮั่นยี่โฮเซง

สมาคมลับฮั่นยี่ของพวกแรงงานเหมืองแร่ในภาคใต้ไม่เพียงได้รับอิทธิพลการก่อตั้งมาจากสมาคมลับฮั่นยี่ในมลายู แต่ยังมีการติดต่อช่วยเหลือกันเกื้อกูลกันอีกด้วย โดยจากการอ้างอิงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของ ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล (2524) ได้พูดถึงสองเหตุการณ์สำคัญ ได้แก่ เหตุการณ์สู้รบของสมาคมลับฮั่นยี่ฮินและสมาคมลับฮั่นยี่บูนเท่าก่งบนเกาะปีนัง ในปี พ.ศ. 2410 พวกฮั่นยี่ทั้งสองกลุ่มเกิดความขัดแย้งกัน ได้ยกพวกรวมกันประมาณ 35,500 คน เข้าสู้รบกันเป็นเวลา 10 วัน ในเหตุการณ์ครั้งนี้ฮั่นยี่ฮินและฮั่นยี่บูนเท่าก่งบนเกาะกุเก็ดได้ยกพรรคพวกไปช่วยฮั่นยี่ของกลุ่มตนเองในปีนังด้วย และเหตุการณ์การวิวาทของฮั่นยี่เมืองตะกั่วป่าในปลายปี พ.ศ. 2424 กลุ่มฮั่นยี่ฮินได้ยกพวกมาประมาณ 200 คน เข้าตีพวกฮั่นยี่โฮเซง ซึ่งมีกำลังคนแค่ 40 - 50 คน กลางตลาดเมืองตะกั่วป่า พวกฮั่นยี่โฮเซงหนีกลับมาอย่างเหมืองตนเอง แต่ฮั่นยี่ฮินกลับบุกตามมาและฆ่าพวกโฮเซงตายไป 8 คน พร้อมทั้งเผาบ้านเรือนและที่ทำการเหมืองจนพังเสียหายไป 22 หลัง เหตุการณ์การวิวาทของฮั่นยี่ฮินและฮั่นยี่โฮเซงเมืองตะกั่วป่าในปลายปี พ.ศ. 2424 ทำให้หัวหน้าฮั่นยี่โฮเซงเกิดความไม่พอใจ จึงใช้ความเป็นคนได้อาณัติของอาณานิคมอังกฤษไปแจ้งให้ผู้ว่าเมืองปีนังได้รับทราบ ผู้ว่าราชการเมืองปีนัง จึงสั่งให้หัวหน้าฮั่นยี่โฮเซงและหัวหน้าฮั่นยี่ฮินบนเกาะปีนังเดินทางไปไกล่เกลี่ยเรื่องความขัดแย้งระหว่างสองกลุ่มฮั่นยี่ที่เมืองตะกั่วป่า กลับกลายเป็นว่าเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มฮั่นยี่ครั้งนี้มีสมาคมลับฮั่นยี่จากเมืองปีนังเข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งสองเหตุการณ์เป็นหลักฐานที่สามารถบ่งบอกได้ว่าสมาคมลับฮั่นยี่ในภาคใต้และสมาคมลับฮั่นยี่ในปีนังมีการไปมาหาสู่ภายใต้ฮั่นยี่สหพันธ์เดียวกัน

Oral  
245

### 2.1 ธุรกิจเหมืองตึกภาคใต้กับระบบกงสีฮั่นยี่

กงสี (Kongsī) จากจากคำว่า 公司 gōng sī กงซือ ในภาษาจีนกลาง มีความหมายโดยตรงว่า บริษัท แต่ความหมายในบริบทของโครงสร้างของชาวจีนโพ้นทะเลจะหมายถึง ความเป็นพี่น้องและหุ้นส่วนพื้นฐาน ระบบกงสีเป็นการเลียนแบบวิธีการรวมกลุ่มของชาวจีนในแถบชนบท โดยใช้การปกครองภายในกลุ่มแบบครอบครัว มีรากฐานจากวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวจีนเรื่องความผูกพันกันแบบพี่น้อง มีการปกครองกันเอง ในกลุ่มมีความเป็นหุ้นส่วนในผลประโยชน์และกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ โดยเน้นความรู้สึกนึกคิดว่าเท่าเทียมกันอย่างไรพี่น้อง โดยมีความผูกพันในกลุ่มแซ่และภาษาเดียวกันเป็นพื้นฐาน ซึ่งระบบดังกล่าวช่วยเอื้อประโยชน์ต่อชาวจีนที่อพยพไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากินในดินแดนโพ้นทะเล ต่อมาระบบกงสีถูกนำมาใช้ในดินแดนต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ถูกซ่อนทับอยู่ในสมาคมลับฮั่นยี่ ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงสิ้นสุดคริสต์ศตวรรษที่ 19 ระบบกงสีถือกำเนิดเป็นแห่งแรกในดินแดนบอร์เนียวตะวันตก ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีชาวจีนและเข้าไปทำเหมืองแร่ ชาวจีนและเหล่านั้นมาจากที่และแซ่ตระกูลที่หลากหลาย กลายระบบเน้นการปกครองเป็นชั้น ๆ ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกันโครงสร้างภายในกลุ่มของสมาคมลับเตียนตี้ฮุย หรือสมาคมลับฮั่นยี่ดั้งเดิมในจีน ทำให้ทั้งระบบกงสีและระบบเตียนตี้ฮุยมักถูกเรียกรวมกันว่า กงสี เพราะว่ากงสีเป็นฐานใหญ่ของความสัมพันธ์ ภายในกงสีมีการใช้พิธีกรรม คำสวดสาบาน รวมทั้งผืน เพื่อเป็นเครื่องมือในการพันธนาการให้สมาชิกยอมรับและใช้ชีวิตอยู่ในกงสีอย่างเหนียวแน่น (พรรณี, 2549: 64) และยังสามารถควบคุมแรงงานอย่างเข้มงวด ในหลายแหล่งข้อมูลจึงมักเรียกสมาคมลับฮั่นยี่ภาคใต้แตกต่างไปตามกงสี เช่น กงสีฮั่นยี่ฮิน กงสีบูนเท่าก่ง กงสีโฮเซง ซึ่งเป็นการเรียกที่เหมือนกับสมาคมลับฮั่นยี่ในมลายู ที่มีการเรียกชื่อสมาคมลับฮั่นยี่เป็นสาขากงสีต่าง ๆ

งานเหมืองแร่ตึกในพื้นที่แหลมมลายู รวมทั้งพื้นที่ในภาคใต้ของไทย มักมีการนำกุลิจีนเข้ามาในระบบกงสี ทำงานอยู่กับนายเหมืองชาวจีนซึ่งมักจะเป็นคนแซ่เดียวกัน มีความผูกพันแบบพี่น้อง ในกงสีจะเป้นทั้งแหล่งชุดแร่ มีที่ตั้งสำนักงานบ้านพักอาศัยของนายเหมืองและลูกจ้าง ภายในกงสีหนึ่ง ๆ จะมีกุลิรวมอยู่ด้วยกันเป้นร้อยคน กงสีทุกแห่งจะตองจัดหาฝน บอนเบี้ยและสุราไว้ในกงสี เพื่อล่อใหญ่ลียอมใช้ชีวิตอยู่ในกงสีและอบายมุขเหล่านี้ยังเป็นวิธีการที่เจ้าของเหมืองใช้ในการหาผลประโยชน์จากกุลิ นอกจากนี้นายเหมืองยังตั้งโรงจำนำและรับส่งโพยก๊วน ชีวิตในกงสีของกุลินั้นน้อยอยู่อย่างครบวงจรไม่

จำเป็นต้องออกมาสู่สังคมภายนอก ข้อดีของกงสีในลักษณะนี้ คือ ทำให้พวกแรงงานสามารถรับจ้างทำงานได้ทันทีไม่ต้องมีปัญหาด้านการอยู่กิน เหมือนเองก็ไม่มีปัญหาการขาดแรงงาน นายเหมืองบางรายหาอบายมุขมาไว้ใกล้กงสี เช่น บ่อนเบี้ย ยาฝิ่น ซ่องโสเภณี เป็นเหตุให้พวกกงสีใช้จ่ายเงินจนเงินตัวต้องเป็นหนี้เป็นสิน เมื่องานในเมืองแร่ถูกควบคุมด้วยระบบกงสีอั้งยี่ นายเหมืองจึงมีฐานะเป็นหัวหน้าสมาคมลับอั้งยี่ ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นชาวจีนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเจ้าเมือง ทำให้มีอำนาจบริวารมีมาก เมื่อเกิดความขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มอั้งยี่ นายเหมืองมักนำพวกแรงงานในอาณัติ ซึ่งมีสถานะเป็นสมาชิกในอั้งยี่ใช้วิธีรุนแรงเข้าต่อสู้กับอั้งยี่ต่างกลุ่ม เหตุการณ์ความวุ่นวายหลายเหตุการณ์ที่กระทำขึ้นโดยพวกอั้งยี่ค่อนข้างรุนแรง มีถึงขั้นรบราฆ่าฟันกัน ไม่ว่าจะเป็นการขัดแย้งกันเองในกลุ่ม หรือการขัดแย้งกันระหว่างอั้งยี่ต่างกลุ่ม

## 2.2 ความเคลื่อนไหวของพวกแรงงานอั้งยี่เงินเหมืองแร่

ช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงสมัยรัชกาล 5 พื้นที่ชายฝั่งตะวันตกเป็นพื้นที่ที่มีชาวจีนอพยพเข้ามาใช้แรงงานในเมืองแร่กันเป็นจำนวนมาก เหตุการณ์ที่กระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ซึ่งถูกบันทึกอยู่ในเอกสารราชการจึงมักเป็นเรื่องราวของสมาคมลับอั้งยี่เงินในเขตบริเวณนี้เป็นหลัก พื้นที่ที่มีการเคลื่อนไหวของกลุ่มอั้งยี่มากที่สุดเห็นจะเป็นพื้นที่เหมืองแร่ทางชายฝั่งตะวันตก ได้แก่ เมืองภูเก็ต เมืองระนอง เมืองตะกั่วป่า โดยมีสมาคมลับอั้งยี่สามกงสีเหมืองแร่สำคัญ ได้แก่ อั้งยี่ยี่หิน อั้งยี่ขุนเท่าก้ง ส่วนอั้งยี่ไฮเซงมีการก่อตั้งอยู่ในพื้นที่เมืองตะกั่วป่าที่เดียว การก่อความวุ่นวายของกลุ่มอั้งยี่ภูเก็ต เมืองระนอง เมืองตะกั่วป่า ส่วนใหญ่เป็นปัญหาความขัดแย้งวิวาทระหว่างอั้งยี่ต่างกลุ่มและความขัดแย้งกับรัฐบาลท้องถิ่นที่บานปลายกลายเป็นเหตุการณ์จลาจลกลางเมือง

พื้นที่ที่มีการเคลื่อนไหวของสมาคมลับอั้งยี่ที่รุนแรงและกระทบต่อประชาชนในพื้นที่มากที่สุด ได้แก่ เมืองภูเก็ต ที่กลุ่มอั้งยี่ทั้งสองมักออกมาทะเลาะวิวาทกันในเรื่องแย่งผลประโยชน์การทำเหมือง หนึ่งในเหตุการณ์สำคัญ ได้แก่ เหตุการณ์การวิวาทของอั้งยี่เมืองภูเก็ตเรื่องแย่งชิงสายน้ำที่ใช้ทำเหมืองล้างแร่ดีบุกในปี พ.ศ. 2410 อั้งยี่ขุนเท่าก้งและยี่หินในเมืองภูเก็ตได้ยกพวกเข้าตีกัน ด้วยเรื่องแย่งชิงสายน้ำที่ใช้ทำเหมืองล้างแร่ดีบุก พวกขุนเท่าก้งมีสมัครพรรคพวกอยู่ 4,000 คน ส่วนพวกยี่หินมีประมาณ 3,500 คนทั้งสองฝ่ายได้ยกพวกเข้าตีกันตลอดวัน และได้เอาไฟเผาบ้านเรือนรวมทั้งที่ทำการเหมืองของแต่ละฝ่ายเสียหายไปหลายโรง จนเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ต้องขอให้รัฐบาลกลางส่งข้าหลวงออกมาระงับเหตุ (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2556: 329) การเข้าต่อสู้กันเองระหว่างพวกอั้งยี่เหมืองแร่ต่างกลุ่มมีบ่อยครั้งและเพิ่มความรุนแรงโหดร้ายมากขึ้นเรื่อย ๆ อย่างเหตุการณ์อั้งยี่ขุนเท่าก้งฆ่าโหดอั้งยี่หินนับร้อยชีวิตในปี พ.ศ. 2422 โดยหัวหน้าอั้งยี่ขุนเท่าก้งได้หลอกพวกอั้งยี่หินมาเพื่อยุติความขัดแย้ง แต่ในตอนหลังจากเข้าฆ่าฟันพวกยี่หินพร้อมจุดไฟเผาทั้งเป็น พวกยี่หินถูกฆ่าและถูกไฟคลอกตายไปถึง 413 คน บางแหล่งข้อมูลบอกว่าไม่ต่ำกว่า 600 คน มีผู้หนีรอดจากการถูกฆ่าทั้งเป็นกลับไปตำบลกะทู้เพียงแค่คนเดียวเท่านั้น (ไชยยุทธ, 2540: 57) จนเป็นที่มาของการก่อตั้ง “ศาลเจ้าต๋องย่องสู” ในเขตอำเภอกะทู้ เพื่อเป็นที่สถิตของดวงวิญญาณที่ตายไป โดยทำซินจู๋หรือแผ่นป้ายชื่อผู้ตายในคราวนั้นตั้งไว้ในศาลแทนรูปเทพเจ้าต่าง ๆ ศาลเจ้าต๋องย่องสูยังคงเป็นที่สักการะของคนรุ่นหลังในปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังมีบางเหตุการณ์ที่พวกอั้งยี่เข้าทำร้ายเจ้าหน้าที่ในพื้นที่จนสถานการณ์บานปลาย เช่น เหตุการณ์อั้งยี่ขุนเท่าก้งก่อจลาจลที่เมืองภูเก็ตด้วยไม่พอใจการบริหารงานพระยาวิจิตสงครามในปลายปี พ.ศ. 2419 อั้งยี่ขุนเท่าก้งได้ก่อเหตุจลาจลวุ่นวายไปทั่วทั้งเมืองภูเก็ต เนื่องด้วยไม่พอใจการปกครองของพระยาวิจิตสงคราม จางวางเมืองภูเก็ต เหตุการณ์ลุกลามเป็นการจลาจลออกปล้นทรัพย์ จุดไฟเผาบ้านเรือนของราษฎรไปกว่า 100 หลัง จนชาวบ้านต้องพากันหนีตายเข้าป่า (ชานนท์, 2556: 260) ในเหตุการณ์ครั้งนี้หลวงพ่อแช่ม (พระครูวิสุทธีวงศาจารย์ญาณมุนี) ท่านสมภารแห่งวัดฉลองหรือวัดไชยธาราราม และลูกศิษย์ต่อสู้กับพวกอั้งยี่อย่างไม่เกรงกลัว จนฆ่าอั้งยี่ตายไปหลายคนและแตกพ่ายหนีไป ทำให้เป็นเล้าลือกันทั่วไปว่า คนไทยชาวบ้านฉลองได้รับผ้าประเจียดของหลวงพ่อแช่มโทกศีระชะ ทำให้คงทนต่ออาวุธ ไม่สามารถทำร้ายได้ จนพวกอั้งยี่ต้องเจรจายอมแพ้แก่ชาวบ้านศิษย์หลวงพ่อแช่ม หลวงพ่อแช่มจึงได้รับความเลื่อมใสและนับถือในเรื่องของคลังเป็นอย่างมากมาจนถึงทุกวันนี้

นอกจากเมืองภูเก็ตแล้ว พื้นที่เหมือนติบุกอื่น ๆ ก็มีความวุ่นวายจากการเคลื่อนไหวของสมาคมลับอั้งยี่ อย่าง เหตุการณ์อั้งยี่ขุนเท่าก่งก่อจลาจลที่เมืองระนองเรื่องไม่พอใจการจ่ายค่าแรงเมื่อปลายปี พ.ศ. 2419 ที่เริ่มจากที่อั้งยี่ขุนเท่าก่ง ก่อการวิวาทรุนแรงจนถึงขั้นทำให้นายเหมืองถึงแก่ความตาย (ศุภรัตน์, 2524: 178) เรื่องราวเกิดบานปลายเช่นเดียวกับ เหตุการณ์ในเมืองภูเก็ต กลายเป็นรวมกลุ่มกันการจลาจลกลางเมืองระนอง ไล่ฆ่าผู้คน ปล้นทรัพย์ เผาบ้านเรือนของชาวบ้าน ในเมืองระนองได้รับความเสียหาย จนชาวบ้านพากันหลบหนีเข้าป่าเช่นกัน ส่วนสมาคมลับอั้งยี่ในพื้นที่ชายฝั่งตะวันออกนั้น มีความรุนแรงไม่มากเท่ากับฝั่งตะวันตก เนื่องด้วยจำนวนกบฏเหมือนแรติบุกไม่เยอะเหมือนเมืองภูเก็ต เมืองนครศรีธรรมราช เป็นเพียงเมืองเดียวทางชายฝั่งตะวันออกที่มีการบันทึกว่ามีอั้งยี่กบฏเหมือนแรติบุกอยู่ในอำเภอร่อนพิบูลย์ แต่การเคลื่อนไหวจะเป็นการทะเลาะวิวาทกันเอง และการวิวาทที่ลุกลามเป็นการก่ออาชญากรรมชิงปล้น สิ่งที่น่าสนใจ คือ มีการบันทึกถึงสมาคม ลับอั้งยี่ขึ้นเพียงกลุ่มเดียวในนครศรีธรรมราช

Oral  
247

### 3. สาเหตุที่ทำให้สมาคมลับอั้งยี่เข้ามาเกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจเหมืองแร่ติบุกในภาคใต้

#### 3.1 ระบบกบฏอั้งยี่ใช้ควบคุมแรงงานภายในเหมืองแร่

การใช้ระบบกบฏอั้งยี่ควบคุมแรงงานนั้นเริ่มมาตั้งแต่ที่ชาวจีนอพยพบนเกาะบอร์เนียวตะวันตกค้นพบเหมืองทองคำ ใหญ่สามแห่งเมื่อประมาณปี ค.ศ. 1812 (Wang Guoping, 1997: 44) การทำเหมืองทองจำเป็นต้องใช้แรงงานจำนวนมาก ซึ่ง ดึงดูดชาวจีนจำนวนมากมายังอพยพเข้ามาขายแรงงานในพื้นที่ทำเหมืองทองคำบนเกาะบอร์เนียว ประเทศอินโดนีเซีย นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ระบบกบฏอั้งยี่ได้ซึมลึกอยู่ในกิจการงานขุดเหมืองทั่วพื้นที่ที่มีการทำเหมืองชาวจีนในประเทศ อินโดนีเซีย เมื่อมีการค้นพบสินแร่ติบุกในพื้นที่แหลมมลายู ชาวจีนก็มีการนำระบบกบฏอั้งยี่มาใช้ในงานเหมืองติบุกเช่นกัน ความเป็นสมาคมเพื่อการกุชาติจีนของระบบดังกล่าว เริ่มถูกบิดเบือนไป กลายเป็นเครื่องมือของพวกนายเหมืองที่สร้างกลุ่ม ดังกล่าวขึ้นเพื่อปกป้องเหมืองอันเป็นผลประโยชน์ของกลุ่มตนเอง แรงงานจีนต้องเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมลับอั้งยี่เพื่อให้ได้ งานทำ นายเหมืองเองก็ต้องการใช้ความเป็นสมาคมลับอั้งยี่ปกป้องผลประโยชน์ตนเอง ทั้งจากสมาคมลับอั้งยี่ต่างกลุ่มภาษา และจากรัฐบาลเจ้าอาณานิคม

ระบบกบฏแรงงานในเหมืองแร่ติบุกในภาคใต้ได้รับอิทธิพลมาจากกบฏเหมืองแร่ในปิ่นนังโดยตรง ที่ใช้พิธีกรรมอัน คักดิ์สิทธิ์ สัญลักษณ์ต่าง ๆ แบบสมาคมลับอั้งยี่เป็นเพียงฉากหน้า แต่แท้จริงแล้วนายเหมืองจำเป็นต้องจัดตั้งสมาคมลับขึ้นมาก็ เพื่อควบคุมแรงงานให้อยู่ใต้บังคับบัญชาของตน เพราะแรงงานเป็นแหล่งผลประโยชน์ที่สำคัญของนายเหมือง ดังนั้นต้อง ควบคุมให้อยู่ในอำนาจของตนให้ได้ แรงงานจีนยังมีบทบาทในการช่วยคุ้มครองและพิทักษ์ผลประโยชน์ต่าง ๆ ของนายเหมือง ด้วย อีกทั้ง กบฏเหมืองแร่แต่ละแห่งเป็นอิสระจากอำนาจรัฐ ด้วยเป็นการรวมกลุ่มของชาวจีนที่มีผลประโยชน์ของประเทศเข้า มาเกี่ยวข้องกับรัฐบาลไทยจึงไม่ได้เข้ามาก้าวร้าวกับระบบกบฏอั้งยี่ในเหมืองแร่ติบุก กฎระเบียบต่าง ๆ เกิดขึ้นจากข้อตกลง ระหว่างนายเหมืองและเหล่าแรงงานเป็นหลัก แต่หากเมื่อสมาชิกในสมาคมลับอั้งยี่ก่อเหตุวุ่นวายแก่สังคมภายนอก เจ้าหน้าที่ ปกครองมีหน้าที่ที่จะเข้ามาปราบปรามยุติเหตุการณ์

เห็นได้ชัดว่า สมาคมลับอั้งยี่ในมลายูมีอิทธิพลโดยตรงต่อการทำเหมืองแร่ติบุกในภาคใต้ ไม่ว่าจะเป็นนายเหมืองชาว จีนหรือแรงงานชาวจีนต่างก็คุ้นเคยกับระบบดังกล่าว เมื่ออพยพเคลื่อนย้ายมาอยู่ในภาคใต้ของไทยก็ย่อมจะนำความเป็นกบฏ อั้งยี่มาใช้ในงานเหมืองแร่ของภาคใต้ด้วย ระบบกบฏอั้งยี่ถือว่ามีความจำเป็นต่อการจัดการปกครองภายในกลุ่มและเพื่อพิทักษ์ ผลประโยชน์ของชาวจีน

### 3.2 นายเหมืองเป็นหัวหน้าสมาคมลับอั้งยี่และมีผลประโยชน์ร่วมกันกับรัฐบาลไทย

ช่วงก่อนรัชกาลที่ 4 รัฐบาลไทยให้อำนาจแก่เจ้าเมืองในการทำสัมปทานเหมืองแร่ สามารถผูกขาดและมีอำนาจในการทำแร่ในเมืองของตนเอง ส่งผลให้เจ้าเมืองได้รับผลกำไรมากมายจากการทำเหมือง จนมาถึงสมัยรัชกาลที่ 4 หลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป ลินแร่ดีบุกกลายเป็นที่ต้องการของตลาดโลกอย่างมาก ประกอบกับการทำสนธิสัญญาเบาว์ริงในปี พ.ศ. 2393 ยิ่งทำให้การค้าดีบุกเริ่มกลายเป็นการค้าแบบเสรี ภาคเอกชนสามารถเข้ามาร่วมลงทุนและค้าขายดีบุกได้ เมื่อการค้าดีบุกขยายตัว ความต้องการในการขยายกำลังการผลิตมีมากขึ้น ชาวจีนจำนวนมากได้เข้ามาลงทุนและมาขายแรงงานในเหมืองแร่ เจ้าเมืองเองก็ได้มีการชักชวนชาวจีนจากพื้นที่ที่ล้าสมัยมาร่วมลงทุน โดยเริ่มต้นจากเจ้าเมืองภูเก็ตได้มีการชักชวนชาวจีนบนเกาะปีนังมาร่วมลงทุนและจัดงานแรงงานจีนมาใช้ในการทำเหมือง โดยมีนายหน้าจีนจัดหาแรงงานจีนมาเพื่อใช้แรงงานในเหมืองแร่ภาคใต้ รัฐบาลไทยเห็นด้วยกับวิธีการดังกล่าว เนื่องจากรัฐสามารถเก็บรายได้เพิ่มเติมจากภาษีอากรต่าง ๆ จากพวกแรงงานจีนอพยพ ส่วนนายเหมืองก็ได้แรงงานไปทำงานในราคาถูก

นายเหมืองส่วนใหญ่จะเป็นหัวหน้าต้นแซ่และเป็นหัวหน้าสมาคมลับอั้งยี่ ทำให้มีอำนาจและบารมีมาก นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับเจ้าเมือง เมื่อแรงงานจีนอพยพเข้ามาจำเป็นต้องสมัครเป็นสมาชิกของสมาคมลับอั้งยี่ เพื่อขอความคุ้มครองและได้รับความช่วยเหลือ ภายในกงสี นายเหมืองซึ่งเป็นหัวหน้ากงสีจะจัดระเบียบการปกครองของกงสีขึ้นมา (พรณี, 2522: 171) การเลือกหัวหน้าต้นแซ่เป็นนโยบายควบคุมชาวจีนของรัฐบาลไทยในช่วงปลายรัชกาลที่ 4 ที่เมืองภูเก็ตได้มีการเลือกคนจีนที่มีพรรคพวกนับถือมากมาตั้งเป็นหัวหน้าต้นแซ่ เพื่อให้หัวหน้าต้นแซ่นำเรื่องหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่นักเงินมาเสนอต่อรัฐบาล และควบคุมว่ากล่าวตักเตือนตาม ความต้องการของรัฐบาล หัวหน้าต้นแซ่บางคนได้รับบรรดาศักดิ์เป็นขุนหรือเป็นหลวง ซึ่งพวกหัวหน้าต้นแซ่ในสังคมชาวจีนภาคใต้ ทุกคนล้วนแต่เป็นสมาชิกอั้งยี่หรืออั้งยี่ขุนเท่ากั (สุรจิต, 2530: 37)

การที่นายเหมืองจีนมีผลประโยชน์ร่วมกันกับทั้งเจ้าเมืองและรัฐบาลไทย เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สมาคมลับอั้งยี่ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจการเหมืองแร่ดีบุกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

### 3.3 แรงงานจีนเป็นส่วนสำคัญในภาคธุรกิจเหมืองดีบุกในภาคใต้

จากเหตุการณ์ความวุ่นวายมากมายที่ก่อขึ้นโดยสมาคมลับจีนอั้งยี่ข้างต้นนับครั้งไม่ถ้วน สร้างผลกระทบต่อเศรษฐกิจอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากพวกอั้งยี่จีนต่างเป็นแรงงานในเหมืองแร่ดีบุก การสู้รบแต่ละครั้งถึงขั้นกับต้องปิดเหมืองปิดกิจการไปชั่วคราว เนื่องจาก ขาดแรงงานในการผลิต ผลผลิตมีปัญหาไม่ต่อเนื่อง เพราะพวกอั้งยี่พากันหยุดงานไป ร่วมการวิวาทต่อสู้ ส่งผลเสียหายต่อทั้งเจ้าของเหมืองแร่ผู้เป็นเจ้าของกิจการเองและต่อทั้งประเทศ ภาษีที่รัฐควรจะได้เก็บได้ก็มีย่น้อยลง สินค้าอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวันก็มีราคาสูงขึ้นไปด้วย

รัฐบาลไทยพยายามแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการที่ละมุนละม่อมที่สุด เนื่องด้วยรู้ว่าแรงงานจีนสมาชิกอั้งยี่เป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนกิจการเหมืองแร่ดีบุกในภาคใต้ โดยจะพยายามไม่ตัดสินโทษหนักผู้กระทำผิดก่อน ในกรณีที่ความผิดนั้นไม่ได้ร้ายแรงมากจนกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ตัวอย่างเหตุการณ์ที่สามารถอธิบายหัวข้อนี้ได้ดี ได้แก่ เหตุการณ์วิวาทของอั้งยี่เมืองภูเก็ต ในปี พ.ศ. 2410 อั้งยี่ขุนเท่ากัและยี่หินในเมืองภูเก็ตได้ยกพวกเข้าตีกันด้วยเรื่องแย่งชิงสายฆ้องที่ใช้ทำเหมืองล้างแร่ดีบุก ซึ่งหลังจากที่รัฐบาลได้พิจารณาตีความนี้ได้ตัดสินลงโทษพวกอั้งยี่ 2 สถานคือ ให้ขับไล่พวกยี่หินและขุนเท่ากัเมืองภูเก็ตออกไปจากบ้านเมือง แต่หัวหน้าอั้งยี่ทั้ง 16 คน ยอมรับผิดและขอทำสัญญาทัณฑ์บนใหม่อีกครั้งหนึ่ง รัชกาลที่ 4 ทรงมีพระราชดำริว่า ชาวจีนเหล่านี้ต่างเป็นกำลังสำคัญของประเทศในการขับเคลื่อนกิจการเหมืองแร่ดีบุก จึงทรงอภัยโทษตามคำขอ เพื่อให้พวกอั้งยี่ได้ตั้งตนทำมาหากินตามปกติ แต่จะต้องมีข้าหลวงคอยตรวจตราและดูแลว่าพวกอั้งยี่ได้กระทำตามที่สัญญาทัณฑ์บนหรือไม่



นอกจากนี้ รัฐบาลยังพยายามใช้นโยบาย “เลี้ยงอ้อย” ซึ่งเป็นนโยบายที่รัฐบาลอังกฤษใช้ควบคุมสมาคมลับอ้อยในมลายูอีกด้วย โดยใช้พวกหัวหน้าตันแซ่ที่เป็นทั้งนายเหมืองและหัวหน้าสมาคมลับอ้อยดูแลควบคุมสมาชิกในอาณัติ เมื่อเกิดการปะทะขึ้นระหว่างกลุ่มอ้อย หัวหน้าตันแซ่มีส่วนช่วยลดความรุนแรงได้มาก การจัดการเช่นนี้เพื่อเป็นการควบคุมอ้อยและให้พวกชาวจีนระดับหัวหน้าห้ามปราบพวกอ้อยไม่ให้วิวาทกัน รัฐบาลไทยแสดงออกอย่างชัดเจนที่จะเลือกไม่ปราบปรามสมาคมลับอ้อยอย่างเด็ดขาด ด้วยเกรงจะกระทบต่อภาคธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกของประเทศ

#### 4. สรุป

สมาคมลับอ้อยในเมืองแร่ภาคใต้มีภาพลักษณ์ที่เหมือนกับสมาคมลับอ้อยในพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศไทย คือ กลุ่มแรงงานชาวจีนที่มักก่อเหตุความวุ่นวาย ทะเลาะวิวาทเพื่อแย่งชิงอำนาจและผลประโยชน์เป็นหลัก หลายเหตุการณ์ลูกหลานบานปลายเกินที่รัฐบาลท้องถิ่นจะควบคุม ต้องแจ่งมายังทางส่วนกลางในกรุงเทพฯ ให้ยกทัพทหารลงไปช่วยระงับสถานการณ์ เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นบ่อยครั้งในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยุครุ่งเรืองของกิจการเหมืองแร่ภาคใต้ และยิ่งถือเป็นยุคที่สมาคมลับอ้อยภาคใต้เข้ามาบอบบาทต่อสังคมชาวจีนภาคใต้ของไทยมากที่สุด

พื้นที่ที่มีการเคลื่อนไหวของกลุ่มอ้อยภาคใต้มากที่สุดเป็นพื้นที่ทำเหมืองแร่ทางชายฝั่งตะวันตก ได้แก่ เมืองภูเก็ต เมืองระนอง เมืองตะกั่วป่า ส่วนสมาคมลับอ้อยในพื้นที่ชายฝั่งตะวันออกนั้น เมืองนครศรีธรรมราชจะเป็นเพียงเมืองเดียวทางชายฝั่งตะวันออกที่มีการบันทึกว่ามีอ้อยกึ่งสี่เมืองแร่ดีบุกอยู่ในอำเภอรัตนูปูลย์ สมาคมลับอ้อยภาคใต้แบ่งออกเป็นกองสี่เหมืองแร่ต่าง ๆ สามกลุ่ม ได้แก่ อ้อยยี่หิน อ้อยขุนท่ากั้ง และอ้อยโฮเซง แต่ละกลุ่มอ้อยมีการติดต่อสัมพันธ์ภายใต้สหพันธ์อ้อยเดียวกัน อีกทั้งยังมีความเชื่อมโยงกับกลุ่มอ้อยทั้งสามกลุ่มในมลายูอีกด้วย พวกอ้อยมักสร้างความวุ่นวายให้กับสังคม รัฐบาลไทยพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากชาวจีนที่เข้ามาใช้แรงงานในเมืองแร่เป็นกลุ่มคนที่สร้างคุณูปการต่อการพัฒนาเศรษฐกิจประเทศชาติในช่วงที่ลัทธิจักรวรรดิพยายามคุกคามประเทศไทย ทำให้หากปราบปรามอย่างรุนแรงอาจส่ง ผลลบต่อประเทศมากกว่า ปัญหาสมาคมลับอ้อยค่อย ๆ สลายไปความเจริญของสังคมและการผสมผสานกันของวัฒนธรรมไทยจีน อ้อยก็กลายเป็นประวัติศาสตร์ของประเทศที่ควรค่าแก่ศึกษาของคนไทยในรุ่นต่อ ๆ ไป

เป็นที่น่าสังเกตว่าเมื่อกล่าวถึงสมาคมลับอ้อย หลาย ๆ คนคิดถึงแต่ภาพลักษณ์ในทางลบ อย่างกลุ่มมาเฟียจีน หรือไม่ก็ข้อกฎหมายในความผิดฐานเป็นอ้อยช่องโจร เห็นได้ชัดว่าข้อกฎหมายดังกล่าวมีที่มาจากกรรวมตัวกันเป็นสมาคมลับอ้อยของชาวจีนจริง แต่หากพิจารณาในอีกแง่มุมหนึ่ง สมาชิกในสมาคมลับอ้อยไม่ได้เริ่มต้นจากการเป็นโจร หากแต่เป็นเพียงกลุ่มแรงงานชายชาวจีนที่มารวมอยู่ด้วยกันในกองสี่ มีสมาชิกมากมายเป็นหลักร้อยหลักพันจนเกิดความล้าพองใจที่จะกระทำการต่าง ๆ ลักษณะนิสัยของชาวจีนที่มักช่วยเหลือซึ่งกันและกันในยามยากลำบาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามที่ต้องเดินทางออกประเทศแม้ในสภาพที่เงินตรรก ความเงินดังกล่าว สามารถช่วยเหลือให้ชาวจีนโพ้นทะเลหลายคนเริ่มต้นด้วยเสื่อผืนหมอนใบ สามารถล้มตาอำปากได้ในดินแดนโพ้นทะเล ซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งหัวข้อชาติพันธุ์ที่น่าศึกษาเพิ่มเติมว่าเหตุใดชาวจีนจึงสามารถอยู่รอดได้ในหลายประเทศ ความความสัมพันธ์แบบพี่น้องส่งผลให้ชาวจีนไม่น้อยสามารถสร้างก่อร่างสร้างตัว ประสบความสำเร็จมีธุรกิจใหญ่โตมากมาย สมาคมลับอ้อยอาจมีประวัติศาสตร์ที่เลวร้าย แต่ก็ควรค่าเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ตระหนักและศึกษาต่อไป

## 5. เอกสารอ้างอิง

ชานนท์ ท. (2556). *เกร็ดประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ไทยควอลิตี้บุคส์.

ไชยยุทธ ปิ่นประดับ. (2540). *ประวัติความเป็นมาของอึ้งย้ง กับศาลเจ้าต้องย่องสู*. ภูเก็ต: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิเศษออกเซ็ทคอมพิว.

พรธณี บัวเล็ก. (2549). *ระบบกสิกรรมกับกำเนิดและวิถีชีวิตของชนชั้นแรงงานรับจ้างในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์แรงงานในช่วยปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19*. สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

พรธณี อวนสกุล. (2522). *กิจการเหมืองแร่ดีบุกกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจภาคใต้ประเทศไทย พ.ศ. 2411-2474*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พวงทิพย์ เกียรติสทกุล. (2534). *บทบาทของชาวจีนและชาวตะวันตกต่อกิจการเหมืองแร่ดีบุกของมณฑลภูเก็ตตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ 25 - พ.ศ.2474*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล. (2524). *สมาคมลับอึ้งย้งในประเทศไทย พ.ศ. 2367-2453*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2556). *นิทานโบราณคดี*. กรุงเทพฯ: ไทยควอลิตี้.

สุรจิต พัฒนสาร. (2530). *ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายอึ้งย้ง: ช่องโจรในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญานิติศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

G. William Skinner. (2529). *สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์*. แปลจาก Chinese Society in Thailand: An Analytical History โดย พรธณี ฉัตรพลรักษ์ และคณะ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

Mak Lau Fong. (1981). *The Sociology of Secret Societies: A Study of Chinese Secret Societies in Singapore and Penninsular Malaysia*. Kuala Lumpur: Oxford University Press.

Sarasin Viraphol. (1977). *Tribute and Profit: Sino-Siamese Trade, 1652-1853*. Harvard University Press.

Wang Lifang. (2006). *Modern Singapore Shrines and Overseas Chinese Societies [近代新加坡神庙与华人社会]*. Master's thesis, Fujian University.

Wang Guoping. (1997). *The impact of Chinese secret societies to modern society of overseas Chinese [秘密会社对近代东南亚华人的影响]*. *Journal of South East Asia Study*. 11(1).